

Grundpension: Några anslutande frågor (SOU 2020:32)

Sammanfattning

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) tillstyrker i huvudsak förslaget om ändrade regler för tillgodoräknande av försäkringstid för grundpension, men kan varken tillstyrka eller avstyrka delförslaget gällande en undantagsregel som ger fortsatt rätt till grundpension från 65 års ålder i de fall den enskilde uppfyller ett särskilt förvärvsvillkor (avsnitt 4.5).

ISF tillstyrker förslaget om ändrade regler för tillgodoräknande av försäkringstid för omställningspension i form av grundpension och för grundersättning (avsnitt 4.6).

Gällande förslaget att bosättningsstid i tidigare hemland inte ska få tillgodoräknas som försäkringstid kan ISF varken tillstyrka eller avstyrka den del av förslaget som handlar om att bosättningsstid i ett tidigare hemland inte ska få tillgodoräknas som försäkringstid för grundpension och omställningspension i form av grundpension. ISF avstyrker den del av förslaget som handlar om att bosättningsstid i ett tidigare hemland inte ska få tillgodoräknas som försäkringstid för grundskyddet inom sjukersättning och aktivitetsersättning (avsnitt 5.1.6).

ISF tillstyrker förslaget att försäkringstid för sjukersättning inte ska kunna räknas som försäkringstid för grundpension (avsnitt 5.2.3).

ISF har inga invändningar mot förslagen som rör införandet av sjukersättning och aktivitetsersättning i form av grundersättning som ersättning för garantiersättningen (avsnitt 6.2-6.9).

4.5 Ändrade regler för tillgodoräknande av försäkringstid för grundpension

ISF tillstyrker i huvudsak förslaget om ändrade regler för tillgodoräknande av försäkringstid för grundpension, men kan varken tillstyrka eller avstyrka

delförslaget gällande en undantagsregel som ger fortsatt rätt till grundpension från 65 års ålder i de fall den enskilde uppfyller ett särskilt förvärvsvillkor.

Vi har i vårt remissvar till Ds 2019:2, *Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem*, lämnat synpunkter på motsvarande förslag gällande garantipensionen. De synpunkter som lämnades då är även tillämpliga vad gäller det aktuella förslaget gällande försäkringstid för grundpension. Skälet till att ISF varken kan avstyrka eller tillstyrka den föreslagna undantagsregeln är att det varken i Ds 2019:2 eller i denna utredning framgår hur många garantipensionärer som förväntas uppfylla kraven på undantagsbestämmelsen. Eftersom undantaget kommer att medföra en omfattande administration, bedömer vi att målgruppens numerär har betydelse för ställningstagandet. ISF efterfrågar även en jämställdhetsanalys av undantaget.

4.6 Ändrade regler för tillgodoräknande av försäkringstid för omställningspension i form av grundpension och för grundersättning

ISF tillstyrker förslaget.

ISF bedömer att det är rimligt att omställningspensionens grundskydd följer de föreslagna höjningarna av åldersgränserna för ålderspensions grundskydd.

5.1.6 Bosättningstid i tidigare hemland ska inte få tillgodoräknas som försäkringstid

ISF kan varken tillstyrka eller avstyrka den del av förslaget som handlar om att bosättningstid i ett tidigare hemland inte ska få tillgodoräknas som försäkringstid för grundpension och omställningspension i form av grundpension. Vi ser inte att utredningen presenterar övertygande argument för att motivera ett slopande av hemlandstidsregeln för de två grundskydden. Men med utgångspunkt från ISF:s uppdrag, att värna rättsäkerheten och effektiviteten i socialförsäkringen, har ISF inte heller några starka invändningar att framföra mot förslaget att hemlandstidsregeln inte ska tillämpas för grundpension och omställningspension i form av grundpension.

ISF vill dock framhålla att förslaget att hemlandstidsregeln inte ska tillämpas för grundpension medför betydande ekonomiska försämringar för en redan ekonomiskt utsatt grupp. Förslaget kan för många innebära en betydande oväntad omställning i förhållande till det planerade livet som pensionär. Om den politiska ambitionen är att det ska finnas förutsättningar att få en pension som ger rimliga levnadsförhållanden för de som tvingats lämna sitt hemland och som inte kan tillgodogöra intjänad pension från hemlandet, så kan det, istället för att slopa det undantag som hemlandstidsregeln utgör, finnas skäl att utreda hur man kan komma tillrätta med de problem som finns med

undantaget. I det fall hemlandstidsregeln ändå tas bort, så anser vi att det finns goda skäl att överväga om detta endast ska omfatta de som invandrar till Sverige efter regeländringen.

ISF avstyrker den del av förslaget som handlar om att bosättningsperiod i ett tidigare hemland inte ska få tillgodoräknas som försäkringsperiod för grundskyddet inom sjukersättning och aktivitetsersättning. Till skillnad från grundpensionen finns det för de med sjukersättning eller aktivitetsersättning inget skydd inom socialförsäkringen motsvarande äldreförsörjningsstödet, som garanterar minst en skälig levnadsnivå. Detta innebär att personer som stadigvarande saknar arbetsförmåga, och har en så kort försäkringsperiod att garantiersättningen inte gör det möjligt att klara försörjningen, hänvisas till det kommunala försörjningsstödet som en långvarig inkomstkälla. Vi instämmer därför i utredningens bedömning att det finns skäl att utreda hur försörjningen bör lösas för dem som har en långvarigt nedsatt arbetsförmåga, men som inte kan få sitt försörjningsbehov tillgodosett genom sjukersättningens och aktivitetsersättningens grundskydd. En sådan utredning bör föregå ett eventuellt beslut om hemlandstidsregeln.

5.2.3 Försäkringsperiod för sjukersättning ska inte kunna räknas som försäkringsperiod för grundpension

ISF tillstyrker förslaget.

Som en följd av att den tidigare förtidspensionen omvandlats till en sjukförmån är de ursprungliga skälen för undantagsregeln mindre relevanta i dagens pensionssystem. ISF bedömer, i likhet med utredningen, att det är tveksamt med ett system där en pensionsförmån grundas på bestämmelser vars syfte är att beräkna en sjukförsäkringsförmån.

6.2-6.9 Sjukersättning och aktivitetsersättning i form av grundersättning

ISF har inga invändningar mot förslagen.

ISF ställer sig positiv till utredningens ambition att införa en grundersättning vars grundprinciper liknar den ursprungliga garantiersättningen, men vars utformning inte förväntas kräva samordning enligt reglerna för minimiförmåner. ISF avstår dock från att bedöma om den föreslagna grundersättningen EU-rättsligt uppfyller kraven för att inte klassificeras som en minimiförmån.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Eva-Lo Ighe. Enhetschefen Mats Granér har varit föredragande. Vid den slutliga handläggningen har chefsjuristen Anna Samuelsson, enhetschefen Pererik Bengtsson, HR-ansvariga Caroline Carlsson och administrativa chefen Annika Stegarp Perman deltagit.

Eva-Lo Ighe

Mats Granér